

remko-Pytowskiej, autorki tomiku poetyckiego *Rozdroża*, uznanego za jeden z epizodów „barwnych i nie do końca jeszcze rozpoznanych dziejów konspiracyjnego ruchu wydawniczego Krakowa czasów II wojny światowej”.

Kultury literackiej dotyczyły wystąpienia dra hab. Jerzego Stefana Ossowskiego, który omówił krakowskie losy lwowskiej poetki Marii Stobiedzkiej, oraz dr Wandy Matras o salonie literackim „Przekroju” Mariana Eilego (oboje referenci z Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa AP), a także dr Marii Jazownikowej (Instytut Filologii Polskiej, Uniwersytet Zielonogórski) o krakowskim „Życiu” i jego stosunku do romantyzmu.

Wątki bibliofilskie pojawiły się w wystąpieniach mgr Ireny Gruchały (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Jagielloński) o pasji bibliofilskiej Heleny Dąbcańskiej i dra Grzegorza Niecia (Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, Wyższa Szkoła Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu), który zaprezentował sylwetkę i zbiory kolekcjonerskie Lecha Kokocińskiego, warszawskiego bibliofila i kolekcjonera. Obradom towarzyszyła wystawa prasy polskiej Lwowa ze zbiorów L. Kokocińskiego.

Wśród referatów dotyczących historii i współczesności bibliotek znalazły się problemy: książkowych znaków własnościowych bibliotek we Lwowie w XIX i pierwszej połowie XX w., przedstawione przez dr Urszulę Paszkiewicz (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa), dziejów współpracy między lwowskim Ossolineum a Biblioteką Sejmu Śląskiego, o czym mówiła dr Barbara Maresz (Biblioteka Śląska w Katowicach), oraz zasoby cyfrowych bibliotek Krakowa i Lwowa zaprezentowane w liczbach przez dr Barbarę Kamińską-Czubalę (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa AP w Krakowie) i mgr Dorotę Witczak (Biblioteka Główna AP w Krakowie).

Na uwagę zasługuje również wystąpienie prof. Wacława Waleckiego (Katedra Literatury Staropolskiej i Zakład Bibliografii Polskiej im. K. Estreichera, Uniwersytet Jagielloński), który zaprezentował dokonania Centrum Badawczego Bibliografii Polskiej Estreicherów w zakresie dygitalizacji *Bibliografii Polskiej* oraz omówił zasady międzynarodowej współpracy w tworzeniu komputerowych baz danych z zakresu bibliografii.

Organizatorzy zapowiedzieli publikację materiałów konferencyjnych oraz zamiar zorganizowania wycieczki do Lwowa w czasie przyszłej jubileuszowej konferencji.

Tomasz Ratajczak

ŚWIAT W OBRAZACH: ZBIORY GRAFICZNE W INSTYTUCJACH KULTURY; ICH TYPOLOGIA, ORGANIZACJA I FUNKCJE

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
WROCŁAW, 6–7 GRUDNIA 2007

Zbiory ikonograficzne stanowią bardzo zróżnicowaną grupę dokumentów, które gromadzone są przez muzea, archiwa i biblioteki. W dobie Internetu pojawiają się nowe możliwości prezentowania ikonografii zgromadzonej w instytucjach kultury, co ma zarówno zagorzałych zwolenników, jak i przeciwników. Rosnące zainteresowanie tymi zbiorami

wywołuje dyskusję na temat sposobów ich opracowania, ochrony i udostępniania. Okazją do wymiany poglądów i doświadczeń w tym zakresie była międzynarodowa konferencja naukowa „Świat w obrazach: zbiory graficzne w instytucjach kultury; ich typologia, organizacja i funkcje”, zorganizowana przez Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Obrady toczyły się w dniach 6–7 grudnia 2007 r. w jednej z najpiękniejszych sal uniwersytetu – Oratorium Marianum. Podczas konferencji wygłoszono 17 referatów, można było także uczestniczyć w dwóch prezentacjach zbiorów graficznych wrocławskich bibliotek, wystawie i kiermaszu publikacji Muzeum Miejskiego we Wrocławiu oraz Wydawnictwa Via Nova, nad którymi czuwała mgr Beata Wrońska (Muzeum Miejskie we Wrocławiu).

Uroczystego otwarcia konferencji dokonali prof. Michał Sarnowski, dziekan Wydziału Filologicznego oraz prof. Marta Skalska-Zlat, dyrektor Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa. Pierwsza część konferencji koncentrowała się wokół ogólnych problemów związanych z przekazem wizualnym i zbiorami graficznymi. Prof. Małgorzata Komza (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego) w referacie wprowadzającym *Zbiory graficzne we współczesnej cywilizacji obrazu* omówiła problematykę percepcji obrazu oraz zwróciła uwagę na konieczność kształcenia nowej fachowej kadry historyków sztuki, bibliotekarzy, muzealników, archiwistów, opracowującej i udostępniającej dzieła graficzne nie tylko specjalistom, ale szerokim kręgom społeczeństwa.

Referat dr Jolanty Talbierskiej (Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Gabinet Rycin) *Zbiory artystyczne, zbiory specjalne czy zbiory ikonograficzne? Typologia i funkcje* dotyczył problemów terminologicznych, a także podjęto w nim próbę zdefiniowania różnych kategorii tzw. zbiorów ikonograficznych. Autorka konsekwentnie przekonywała, że nie jest obojętne, jak nazywamy dany zbiór, podkreślając jednocześnie, że powinno się zachowywać nazwy historyczne (jak właśnie Gabinet Rycin w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego).

Dr Agnieszka Seidel-Grzesińska i dr Ksenia Stadnicka-Brzezicka (Uniwersytet Wrocławski, Instytut Historii Sztuki, Instytut Historyczny) mówiły o *Wyczerpującym opisie wszechświata – dawnych i współczesnych metodach opisu treści dzieła sztuki*. Autorki zwróciły uwagę, że obraz był i jest źródłem wiedzy o człowieku, dlatego ważne jest, aby go odpowiednio odczytywać i interpretować. Podstawą wszystkich metod badania treści przekazów wizualnych jest rozpoznanie ikonograficzne obrazu, które jest w praktyce podstawą jego klasyfikacji i katalogowania. Stosowane obecnie metody opisu ikonograficznego mogą być różnorodnie wykorzystywane, szczególnie przy zastosowaniu nowoczesnych narzędzi cyfrowych.

Prof. Jakub Pokora (Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk) w wystąpieniu *Przemiany funkcji dokumentów ikonograficznych. Zapomniana mowa gestów* zachęcał do podjęcia na gruncie polskim interdyscyplinarnych badań nad znakiem ikonicznym, jakim jest gest. Autor skupił się przede wszystkim na „mówiącej ręce” – obrazowym elemencie każdej przemowy. Ze względu na brak kursów retoryki dla współczesnego odbiorcy niełatwe jest zrozumienie gestów utrwalonych w dawnych dziełach sztuki. Jako przykłady posłużyły XVIII- i XIX-wieczne portrety, a zwłaszcza wizerunek Cypriana Norwida autorstwa Panteleona Szyndlera z 1882 r. Wystąpienie wywołało ożywioną dyskusję. Dyskutanci podkreślili istotę poruszonego problemu i wyrazili nadzieję na zapoczątkowanie badań, które w krajach Europy Zachodniej prowadzone są już od dawna.

Druga część konferencji dotyczyła dokumentów graficznych i ich kolekcji. W wystąpieniach omówiono różne typy dokumentów ikonograficznych, a także zbiory wybranych instytucji. Mgr Kamilla Pijanowska (Muzeum Narodowe w Warszawie, Dział Grafiki) w referacie *Drzeworyt reprodukcyjny – od ilustracji prasowej do obiektu muzealnego* scharakteryzowała popularne w XIX w. drzeworytowe reprodukcje obrazów, które ukazywały się na łamach warszawskich czasopism ilustrowanych, a dziś stanowią obszerny materiał badawczy. Należy zwrócić uwagę na stosunek samych malarzy do reprodukcji ich obrazów, krytykę artystyczną, aspekty prawne, a także późniejsze funkcjonowanie drzeworytów reprodukcyjnych, zgromadzonych w kolekcjach muzealnych i bibliotekach. W wystąpieniu *Świat wizualny wydawnictw kartograficznych XVI–XVII w.* prof. Maria Juda (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej) poddała analizie warstwę ilustracyjną map. Autorka zaprezentowała podejście bibliologiczne do omawianego zagadnienia, celowo skupiając się na tych dokumentach kartograficznych, które stanowiły część dawnych edycji książkowych. Wystąpienie *Sygnet drukarski – zarys problemów badawczych* dr Katarzyny Krzak-Weiss (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Filologii Polskiej, Zakład Nauk Pomocniczych i Edytorstwa) przekonywało, że prowadzenie badań nad tymi miniaturowymi dziełami sztuki wymaga odpowiedniego podejścia – analizy, łączącej jednocześnie wiedzę z zakresu bibliologii i historii sztuki. Autorka zwróciła uwagę na problem złożoności sygnetu drukarskiego, a także ogromne trudności w zdobywaniu materiału badawczego drogą żmudnego przeszukiwania księgozbiorów różnych instytucji.

Dr Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (Akademia Świętokrzyska, Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa) w referacie *Uniwersalny język twórczości polskich artystów plastyków na obczyźnie* omówiła działalność polskich plastyków, emigrantów w Wielkiej Brytanii w latach 1940–1989. Duża część prac tych artystów znajduje się w zbiorach prywatnych, wiele trafiło do muzeów i innych instytucji kulturalnych w Polsce. Wciąż jednak brakuje monografii dokumentującej ich dokonania.

Prof. Paweł Banaś (Uniwersytet Wrocławski, Instytut Kulturoznawstwa) opowiedział *O państwowych i prywatnych kolekcjach kart pocztowych* na przykładzie dwóch ważnych, liczących ponad 100 000 pozycji każdy, zbiorów: Biblioteki Narodowej w Warszawie oraz Bohdana Dunina-Wilczyńskiego – znanego warszawskiego filokartysty.

W ramach wystąpień dotyczących konkretnych kolekcji mgr Małgorzata Mikula (Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Gabinet Grafiki) omówiła *Zbiory Gabinetu Grafiki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich – typy, formy opracowania i funkcje*. Referentka przedstawiła sposoby pozyskiwania eksponatów przez fundatorów – Józefa Maksymiliana Ossolińskiego oraz Henryka Lubomirskiego, a także obecną strukturę zbiorów Gabinetu Grafiki. Różne kolekcje wymagają odmiennego sposobu przechowywania, opracowania i zabezpieczania. Od roku 2003 Zakład Narodowy im. Ossolińskich wykorzystuje system muzealny *Mona*, który pomaga rozwiązać wiele problemów związanych z opracowaniem kolekcji, pozwalając jednocześnie na indywidualne traktowanie odmiennych kategorii zbiorów. Uzupełnienie tego wystąpienia stanowiła prezentacja zbiorów ossolińskich przygotowana przez mgra Arkadiusza Dobrzynieckiego (Zakład Narodowy im. Ossolińskich). Odbывała się ona w gmachu Ossolineum, w odrestaurowanym w 2006 r. refektarzu, w którym wcześniej mieścił się magazyn Działu Rękopisów. O jego historii i ściennych malowidłach o charakterze narracyjnym opowiedziała dr Agnieszka Seidel-Grzesińska (Instytut Historii Sztuki, Uniwersytet Wrocławski), a następnie uczestnicy mogli podzi-

wiać – najpierw w postaci pokazu multimedialnego, a następnie w oryginałach – wybrane obiekty z ossolińskich zbiorów graficznych, a także zwiedzić wystawę *Początki Muzeum Lubomirskich – dary Józefa Maksymiliana Ossolińskiego i Henryka Lubomirskiego*.

Mgr Magdalena Szafkowska (Muzeum Narodowe we Wrocławiu) mówiła o *Rekonstrukcji obrazu Wrocławia na podstawie zachowanych przekazów ikonograficznych*. Niektóre nieistniejące już miejsca znane są jedynie dzięki zachowanym grafikom i zdjęciom, m.in. XIX-wiecznym rysunkom Heinricha Mützla czy akwafortom Maximiliana Grossmanna. Na XX-wiecznych fotografiach chętnie utrwalano, liczne we Wrocławiu, tereny zielone, a także tzw. małą architekturę. O *Ekslibrisach w zbiorach Muzeum im. Przytkowskich w Jędrzejowie* opowiedziała dr Barbara Szornel-Dąbrowska (Akademia Świętokrzyska, Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa). W muzeum zgromadzono ekslibrisy wielu artystów, wykonane różnymi technikami, linorytowe ekslibrisy heraldyczne autorstwa samego Tadeusza Przytkowskiego, a także bogatą literaturę dotyczącą książkowego znaku własnościowego (głównie czasopisma). Konieczne jest jednak odpowiednie uporządkowanie i opracowanie kolekcji oraz rozpowszechnienie informacji o jej istnieniu.

Mgr Małgorzata Biłozór-Salwa (Uniwersytet Warszawski, Biblioteka Uniwersytecka, Gabinet Rycin) scharakteryzowała zbiór artystyczny w bibliotece naukowej na przykładzie Gabinetu Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Natomiast mgr Jadwiga Wielgut-Walczak (Biblioteka Główna Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie) omówiła *Ikonosferę Biblioteki Głównej Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie: Gabinet Rycin, Gabinet Plakatów i Galerię Jednej Książki*. Jest to jedyna w swoim rodzaju specjalistyczna, zawodowa biblioteka artystyczna, łącząca tradycje biblioteki muzealnej, akademickiej i miejskiej publicznej. Czwartą część jej zasobów stanowią zbiory graficzne, m.in. ryciny z kolekcji Heleny Dąbcańskiej, kolekcje autorskiej grafiki krakowskiej z XX wieku, XIX- i XX-wieczne ekslibrisy, próbki artystycznych papierów intrologatorskich, druki akcydensowe z okresu dwudziestolecia międzywojennego, zbiór fotografii, prace niemal wszystkich czołowych twórców plakatu polskiego. Autorka zaprezentowała efekty kilkuletniej pracy nad reorganizacją zbiorów graficznych, a także budowanym katalogiem *on-line*.

W tej części konferencji odbyła się kolejna prezentacja, przygotowana przez dr Iwonę Bińkowską z Oddziału Zbiorów Graficznych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Słuchacze mieli okazję podziwiać najstarsze inkunabuły graficzne, portrety XVII- i XVIII-wieczne w zestawie: odbitka + płyta, fotografie portretowe z lat 50. XIX w., podróźnicze, etnograficzne. Drugim nurtem były widoki miast, pejzaże, wśród nich teka przedstawiająca architekturę Wilna oraz fotografie Świdnicy z 1867 r., przechowywane w zbiorach Biblioteki w formie reprodukcji na pocztówkach.

Trzecią i zarazem ostatnią część konferencji, poświęconą opracowaniu i udostępnianiu dokumentów graficznych, rozpoczęło wystąpienie dr Anežki Baďurovej i mgr Markéty Brabcovej (Biblioteka Czeskiej Akademii Nauk w Pradze), które podzieliły się doświadczeniami związanymi z *Digitalizacją ilustracji ze starych druków w Bibliotece Czeskiej Akademii Nauk: założeniami, metodyką, efektami*. Prace objęły sygnety drukarzy i wydawców z XVI i XVII w., obrazy czeskich miast i miejscowości w drukach XVI–XVIII w. oraz ilustracje pochodzące z druków wydanych w latach 1501–1750, a znajdujących się w zbiorach Biblioteki. Mgr Agata Pietrzak (Biblioteka Narodowa, Zakład Zbiorów Ikonograficznych) opowiedziała o *Opracowaniu dokumentów ikonograficznych w bibliotece cyfrowej – doświadczeniach Zakładu Zbiorów Ikonograficznych Biblioteki*

Narodowej. Licząca blisko 1000 publikacji, pochodzących z zasobów Biblioteki Narodowej, cyfrowa kolekcja jest udostępniana w Cyfrowej Bibliotece Narodowej *Polona*. Do opracowania dokumentów ikonograficznych stosowana jest specjalna adaptacja formatu MARC 21, która daje bogate możliwości opisu. Ideę *Projektu EURIDICE – dostępu on-line do unikatowych kolekcji regionalnych Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu* przybliżyła słuchaczom mgr Beata Madajewska (Książnica Kopernikańska, Dział Zbiorów Specjalnych). Celem tego przedsięwzięcia jest umożliwienie instytucjom edukacyjnym kształcenia na odległość.

Mgr Emilia Iłska (Uniwersytet Wrocławski, Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa) w referacie *Prawne aspekty udostępniania do reprodukcji zbiorów graficznych* przedstawiła zasady organizowania strony formalnej procesu wydawniczego zbiorów graficznych. Autorka na tle istniejącego prawa autorskiego zaprezentowała zasady udostępniania ikonografii do publikacji, obowiązujące w wybranych placówkach wrocławskich.

Podczas dyskusji toczących się na forum i w kuluarach, najwięcej emocji budziły kwestie związane z opracowaniem i udostępnianiem dokumentów graficznych w formie elektronicznej. Skarżono się na niedostosowanie różnych systemów klasyfikacyjnych zbiorów graficznych do polskich warunków, a co za tym idzie – problemy z wyszukiwaniem dokumentów, którymi zainteresowani są użytkownicy. Mówiono o prowadzonych pracach zmierzających do stworzenia tezaursu, umożliwiającego opracowywanie ikonografii w formacie MARC 21. Podkreślano konieczność współpracy historyków sztuki i bibliotekoznawców w tworzeniu NUKAT-u. Pojawiły się także głosy przeciwne unifikacji, wątpliwości, czy ilustracje, dzieła grafiki, obrazy powinny być opisywane w bazach bibliograficznych, postulowano indywidualne podejście do opisu każdego obiektu.

Wrocławska konferencja była niewątpliwie okazją do ciekawej wymiany informacji i opinii. Wyraźnie wykazała, że niezbędny jest dialog, a także bliska współpraca bibliologów i historyków sztuki.

Organizatorzy przewidują wydanie materiałów pokonferencyjnych.

Elżbieta Jamróz-Stolarska

NAGRODA NAUKOWA SBP IM. ADAMA ŁYSAKOWSKIEGO ZA ROK 2007

W dniu 18 kwietnia 2008 r. członkowie Komisji Nagrody Naukowej SBP im. A. Łysakowskiego w składzie: Wiesław Babik, Agnieszka Bajor, Piotr Bierczyński, Artur Jazdon, Jerzy Krawczyk, Jadwiga Sadowska (Przewodnicząca), Barbara Sosińska-Kalata, Jolanta Stępiak, Bronisława Woźniczka-Paruzel, Elżbieta Barbara Zybert wskazali następujące publikacje do uhonorowania Nagrodą za rok 2007:

W kategorii prac o charakterze teoretycznym, metodologicznym, źródłowym:

Jacek Puchalski, *Źródła do historii bibliotek w Polsce w latach 1918–1948. Studium bibliologiczne*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2007. (Nauka, Dydaktyka, Praktyka; 90).